

Edyta Nafalska

Dyskrecjonalność władzy sędziego

w kanonicznym procesie karno-sądowym

Rozprawa doktorska nagrodzona w ramach I edycji
Konkursu na najlepszą pracę doktorską i habilitacyjną z zakresu nauk prawnych
organizowanego przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości w Warszawie

RECENZENCI *prof. dr hab. Bogdan Szlachta prof. zw. UJ*
dr Andrzej Pogłódek

REDAKCJA JĘZYKOWA *Dominika Łoboda*

PROJEKT OKŁADKI, SKŁAD, ŁAMANIE *Katarzyna Wójtowicz*

Na okładce wykorzystano fotografię rzeźby *Nike*

Copyright © by Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2022

ISBN 978-83-67149-07-5

WYDAWNICTWO INSTYTUTU WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

ul. Krakowskie Przedmieście 25, 00-071 Warszawa

SEKRETARIAT tel.: (22) 464 92 24, fax: (22) 464 92 23, e-mail: wydawnictwo@iws.gov.pl

DRUK, OPRAWA „Elpil”, ul. Artyleryjska 11, 08-110 Siedlce

Spis treści

Wykaz skrótów [11]

Wstęp [13]

ROZDZIAŁ 1

**Rys historyczny kształtowania się sporu
o dyskrecjonalność władzy sędziego [27]**

- 1.1. Ogólny zarys kształtowania się sporu o problematykę sędziowskiej dyskrecjonalności [27]
- 1.2. Spór o sposób rozumienia sędziowskiej dyskrecjonalności w anglosaskich koncepcjach prawa [34]
  - 1.2.1. Dyskrecjonalność sędziowska w „wyrafinowanej” wersji pozytywizmu prawniczego Herberta L.A. Harta [34]
    - 1.2.1.1. System prawa jako jedność reguł pierwotnych i wtórnych w teorii prawa [35]
    - 1.2.1.2. „Otwarta tekstowość” prawa jako źródło dyskrecjonalności sędziowskiej [38]
  - 1.2.2. Swobodne uznanie sędziowskie w integracyjnej teorii prawa Ronalda Dworkina [41]
    - 1.2.2.1. Krytyka pozytywizmu prawniczego przez Ronalda Dworkina [43]
    - 1.2.2.2. Tzw. trudne przypadki (*hard cases*) Ronalda Dworkina [45]
    - 1.2.2.3. Zwolennicy i krytycy teorii *one right answer thesis* Ronalda Dworkina [53]
- 1.3. Wnioski [61]

ROZDZIAŁ 2

- Pojęcie i koncepcje władzy dyskrecjonalnej sędziego [63]**
- 2.1. Pojęcie dyskrecjonalności [63]
- 2.2. Pojęcie sędziowskiej władzy dyskrecjonalnej [68]
  - 2.2.1. Pojęcie „władzy” [68]
  - 2.2.2. Pojęcie władzy dyskrecjonalnej [75]
    - 2.2.2.1. Legitymizacja władzy dyskrecjonalnej [84]
    - 2.2.2.2. Dwa ujęcia władzy dyskrecjonalnej [90]
      - 2.2.2.2.1. Szerokie ujęcie władzy dyskrecjonalnej [91]
      - 2.2.2.2.2. Wąskie ujęcie władzy dyskrecjonalnej [96]
  - 2.2.3. Semantyczna otwartość pojęć języka prawnego [99]
    - 2.2.3.1. Dyskrecjonalność władzy sędziego a pojęcie luzu decyzyjnego [101]
    - 2.2.3.2. Dyskrecjonalność władzy sędziego a niedookreślone pojęcia prawne [107]
    - 2.2.3.3. Dyskrecjonalność władzy sędziego a klauzule generalne [121]
  - 2.2.4. Między prawotwórstwem sędziowskim a dyskrecjonalnością [128]
- 2.3. Stosowanie zasad prawa a dyskrecjonalna władza sędziego [135]
- 2.4. Standardy orzekania sędziowskiego [140]
- 2.5. Granice dyskrecjonalnej władzy sędziego [147]
  - 2.5.1. Brak zupełnej dowolności w rozstrzygnięciach dyskrecjonalnych [155]
  - 2.5.2. Cel ustawy jako ograniczenie dyskrecjonalności [157]
  - 2.5.3. Ustawowe założenia o związaniu sędziego [160]
  - 2.5.4. Ograniczenie dyskrecjonalności sędziowskiej do procesu wyrażania między celami i zasadami prawa [162]
- 2.6. Znaczenie sędziowskiej dyskrecjonalności [167]
- 2.7. Wnioski [176]

ROZDZIAŁ 3

- Władza sądownicza i jej sprawowanie w Kościele katolickim [179]**
- 3.1. Pojęcie władzy w Kościele [179]
- 3.2. Władza sądownicza w Kościele [187]
- 3.3. Historyczny rozwój uprawnień sędziego kościelnego [190]

- 3.3.1. Biblijne podstawy władzy sędziego [191]
- 3.3.2. Procesowa pozycja sędziego w procesach starożytnych i w rzymskim procesie sądowym [195]
- 3.3.3. Uprawnienia sędziego kościelnego w procesie rzymsko-kanonicznym [199]
- 3.4. Prawne określenie urzędu sędziego kościelnego [202]
- 3.5. Podmioty władzy sądowniczej w Kościele [211]
  - 3.5.1. Biskup Rzymu [212]
  - 3.5.2. Sędziowie Trybunałów Stolicy Apostolskiej [215]
  - 3.5.3. Biskup diecezjalny [222]
  - 3.5.4. Wikariusz sądowy i sędziowie diecezjalni [227]
- 3.6. Specyfika władzy sędziego kościelnego [229]
  - 3.6.1. Kwalifikacje osób powołanych na urząd sędziego kościelnego [230]
  - 3.6.2. Prawny wymiar niezawisłości urzędu sędziego kościelnego [247]
    - 3.6.2.1. Prawne określenie niezawisłości sędziowskiej [248]
    - 3.6.2.2. Kanoniczny wymiar niezawisłości sędziego kościelnego [262]
  - 3.6.3. Pewność moralna istotnym elementem wyrokowania przez sędziego kościelnego [269]
- 3.7. Zasady sprawowania urzędu sędziego kościelnego [279]
  - 3.7.1. Zasada sprawiedliwości [282]
  - 3.7.2. Zasada legalności [296]
  - 3.7.3. Zasada dyskrecjonalności [300]
- 3.8. Wnioski [305]

ROZDZIAŁ 4

Dyskrecjonalność władzy sędziego w wymierzaniu kar kanonicznych, wynikająca z karnego prawa materialnego [309]

- 4.1. Prawo Kościoła do karania [313]
  - 4.1.1. Prawo Kościoła do ustanawiania i wymierzania sankcji karnych [314]
  - 4.1.2. Kara jako *extrema ratio* duszpasterskiej troski Kościoła o zbawienie wiernych [316]
- 4.2. Ogólne zasady wymierzania kar w Kościele [319]

- 4.3. Okoliczności modyfikujące odpowiedzialność karną [332]
  - 4.3.1. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną [334]
  - 4.3.2. Okoliczności łagodzące odpowiedzialność karną [347]
  - 4.3.3. Okoliczności niemodyfikujące odpowiedzialności karnej [356]
  - 4.3.4. Okoliczności stanowiące podstawę do fakultatywnego zaostżenia kary [359]
- 4.4. Dyskrecjonalna władza sędziego przy deklarowaniu kar *latae sententiae* [367]
- 4.5. Dyskrecjonalność władzy sędziego przy fakultatywnym wymierzaniu kar [370]
  - 4.5.1. Dyskrecjonalna władza sędziego odnośnie do wymierzenia, złagodzenia, zastąpienia pokutą lub odstąpienia od wymierzenia kary [371]
  - 4.5.2. Dyskrecjonalna władza sędziego w zakresie zaostżenia ustawowego wymierzania kary [373]
- 4.6. Dyskrecjonalność władzy sędziego przy obligatoryjnym wymierzaniu kar [378]
  - 4.6.1. Odłożenie wymierzenia kary [380]
  - 4.6.2. Odstąpienie od wymierzenia kary [382]
  - 4.6.3. Nadzwyczajne złagodzenie kary [389]
  - 4.6.4. Warunkowe zawieszenie wykonania kary [395]
- 4.7. Dyskrecjonalność władzy sędziego w zakresie zasad wymierzania kar [401]
  - 4.7.1. Zaniechanie ukarania w przypadku zmniejszonej poczytalności sprawcy [401]
  - 4.7.2. Dyskrecjonalna władza sędziego w przypadku wymierzania kar przy zbiegu przestępstw [402]
  - 4.7.3. Dyskrecjonalna władza sędziego w przypadku wymierzania cenzur [406]
  - 4.7.4. Dyskrecjonalność władzy sędziego w przypadku wymierzania kar nieokreślonych [411]
  - 4.7.5. Dyskrecjonalność władzy sędziego w przypadku kar wymierzanych duchownym [413]
  - 4.7.6. Dyskrecjonalność władzy sędziego w zakresie normy ogólnej z kanonu 1399 [418]
- 4.8. Wnioski [420]

ROZDZIAŁ 5**Dyskrecjonalność władzy sędziego w wymierzaniu
lub deklarowaniu kar kanonicznych
wynikająca z przepisów procesu karno-sądowego [425]**

- 5.1. Dyskrecjonalna władza sędziego śledczego na etapie dochodzenia wstępnego [429]
- 5.2. Dyskrecjonalna władza sędziego na etapie wszczęcia procesu [435]
  - 5.2.1. Dyskrecjonalna władza sędziego na etapie przyjęcia bądź odrzucenia aktu oskarżenia [435]
  - 5.2.2. Dyskrecjonalna władza sędziego do ograniczenia wezwania sądowego oskarżonego [441]
  - 5.2.3. Dyskrecjonalna władza sędziego podczas pierwszego przesłuchania oskarżonego [443]
  - 5.2.4. Dyskrecjonalna władza sędziego w sytuacji niestawienia się oskarżonego na wezwanie sądowe [445]
  - 5.2.5. Dyskrecjonalna władza sędziego w zakresie ustanowienia adwokata [447]
- 5.3. Dyskrecjonalna władza sędziego na etapie *litis contestatio* [454]
- 5.4. Dyskrecjonalna władza sędziego na etapie postępowania dowodowego [458]
  - 5.4.1. Dyskrecjonalna władza sędziego przy przesłuchaniu oskarżonego [464]
  - 5.4.2. Dyskrecjonalna władza sędziego przy przeprowadzaniu dowodu z dokumentu [472]
  - 5.4.3. Dyskrecjonalna władza sędziego podczas przeprowadzania dowodu ze świadków [475]
  - 5.4.4. Dyskrecjonalna władza sędziego w przeprowadzaniu dowodu z opinii biegłego [481]
  - 5.4.5. Dyskrecjonalna władza sędziego w przeprowadzaniu dowodu z oględzin sądowych [489]
  - 5.4.6. Dyskrecjonalna władza sędziego do skorzystania z domniemań [490]
- 5.5. Dyskrecjonalna władza sędziego na etapie publikacji akt, zamknięcia postępowania dowodowego, dyskusji sprawy i wyrokowania [491]
  - 5.5.1. Publikacja akt i zamknięcie postępowania dowodowego [492]
  - 5.5.2. Dyskrecjonalna władza sędziego podczas dyskusji sprawy [494]
  - 5.5.3. Dyskrecjonalna władza sędziego w wyrokowaniu [495]

5.6. Dyskrecjonalna władza sędziego na etapie rozstrzygnięcia kwestii o naprawienie szkód wyrządzonych przestępstwem [506]

5.7. Wnioski [507]

Zakończenie [513]

Bibliografia [527]

1. Źródła [527]

1.1. Dokumenty soborowe [527]

1.2. Dokumenty papieży [527]

1.2.1. Kodeksy [527]

1.2.2. Inne dokumenty papieskie [528]

1.3. Dokumenty dykasterii kurii rzymskiej [529]

1.4. Źródła prawa polskiego [530]

1.5. Inne źródła [531]

2. Literatura [531]

2.1. Encyklopedie i słowniki [531]

2.2. Komentarze, monografie i artykuły [533]

Sumarium [559]